

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

REDACTIE-ADRES: J. Th. Balk, Keverberg 54, Amsterdam-Z.

Opgericht 1 januari 1881

Geen woord over kwaad der kwakzalverij

VOLKSGEZONDHEIDSNOTA 1966

IN DE BESTUURSVERGADERING van de Vereniging tegen de Kwakzalverij van 23 juli jl. vormde de Volksgezondheidsnota 1966 een belangrijk punt van bespreking, omdat de bestudering van dit — lijvige — boekwerk had geleerd, dat hierin met géén woord werd gerept over de kwakzalverij.

Bij de mondelinge behandeling — ruim een eeuw geleden — van de Wet op de uitoefening der geneeskunst, stelde Thorbecke in zijn antwoord nog eens, dat één der hoofdredenen, waarom al tientallen jaren lang op herziening van de medische wetgeving was aangedrongen, juist de noodzaak was de kwakzalverij te bestrijden (Wet uitoefening der geneeskunst, uitgave Vermande, pag. 25).

Ondanks het feit, dat heden ten dage de kwakzalverij nog welig tiert zwijgt de Volksgezondheidsnota 1966 in alle talen over dit cardinale punt. Deze omissie was voor het bestuur van de Vereniging tegen de Kwakzalverij reden zich met het volgende schrijven tot de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten Generaal te wenden in de hoop, dat (mede) hierdoor bij de komende besprekingen in ons parlement aan dit — voor de volksgezondheid zo belangrijke — onderdeel de nodige aandacht zal worden gewijd.

★

Aan de Voorzitter van de
Tweede Kamer der Staten Generaal
te 's-Gravenhage.

De Vereniging tegen de Kwakzalverij moge het volgende onder Uw aandacht brengen. Zij zal het bovendien zeer op prijs stellen indien door U een en ander ter kennis van de leden der Kamer wordt gebracht.

Bij bestudering van de Volksgezondheidsnota 1966, die Minister Dr. G. M. J. Veldkamp en Staatssecretaris, Dr. A. J. H. Bartels, in het begin

van dit jaar aan de Tweede Kamer hebben aangeboden, heeft ons getroffen, dat aan het verschijnsel van de kwakzalverij geen aandacht is geschonken.

In de loop der jaren is onomstotelijk gebleken, dat er nauwelijks één — de Volksgezondheid bedreigend — gevaar bestaat, dat zozeer de voortdurende belangstelling van de Overheid moet verdienen als wel dat van de onbevoegde uitoefening der geneeskunst.

Het was tot bestrijding van dit gevaar en zo mogelijk tot in het leven roepen van wettelijke maatregelen ter voorkoming en bestrijding hiervan, dat onze vereniging werd opgericht. Zij heeft niet nagelaten in woord en geschrift — vroeger en nog steeds — op in ons land in dit opzicht bestaande wantoestanden te wijzen.

Verwacht had mogen worden, dat ons streven bij de Regering zodanige weerklank zou hebben gevonden, dat in een nota van 344 pagina's — waarin overigens op het gebied van de volksgezondheid op zo brede en te waardenen wijze tal van te treffen maatregelen worden aangekondigd — althans enig standpunt inzage de kwakzalverij zou zijn ingenomen.

In die verwachting zijn wij wel ten zeerste teleurgesteld.

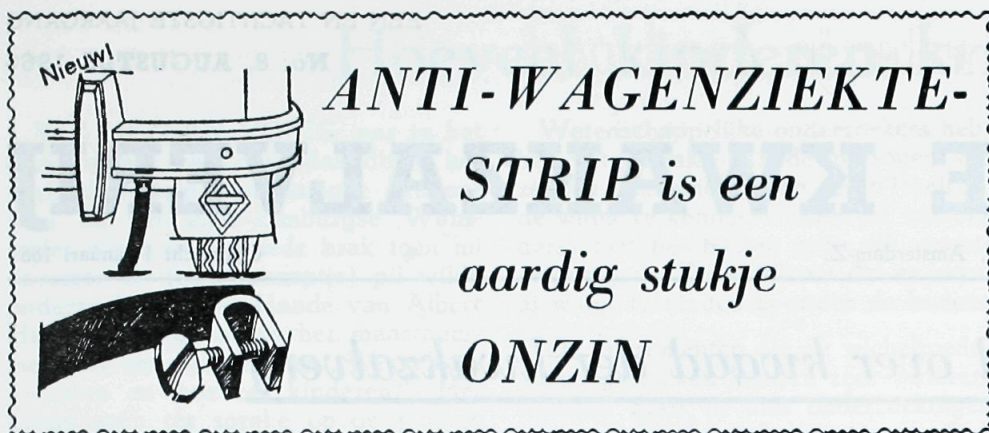
Wij hopen, dat de leden van de Tweede Kamer niet zullen nalaten bij de parlementaire behandeling van deze Volksgezondheidsnota de aandacht van de Regering op deze belangrijke lacune te vestigen, opdat dit vraagstuk in de discussies die aandacht zal krijgen, die het verdient.

Het bestuur van de
Vereniging tegen de Kwakzalverij,
Secretaris,
w.g. J. W. J. VERMEULEN.

Voorzitter,
w.g. A. P. N. DE GROOT.

Wetenschappelijk niet-verantwoorde gezondheidsbemoeyenis is KWAKZALVERIJ

EEN HEEL WONDERLIJK middel werd niet zo lang geleden door een warenhuis in Den Haag geadverteerd. Het was de Anti-statische wagenziekestrip, die, volgens de advertentie, voor ontlading van wrijvings-elektriciteit zorgt. Een hulpmiddel om „wagenzieken” een zorgeloze vakantie te geven. Eenvoudig te monteren!

De afbeelding er bij liet een zwarte strook zien, die van de bumper tot het wegdek afhing en dit blijkbaar juist raakte om de wrijvingselektriciteit aan het wegdek kwijt te raken. Maar het verband met wagenziekte is natuurlijk je reinste fantasie. Een stalen schip is een zeer geleidend voorwerp en alle eventuele wrijvingselektriciteit wordt onmiddellijk afgevoerd naar zee — desniettemin zijn er nog altijd zeezieken.

De Haagse Courant heeft er naderhand zelf het volgende over geschreven: „Onbedwingbaar kwam de gedachte aan aardstralenkastjes bij ons op toen we in een reeks vrijdagse aanbiedingen van een bekend warenhuis hier ter stede (persoonlijk vinden we deze karakterisering leuker dan die van de gloeilampenfabriek) een merkwaardige annonce aantreffen. Anti-statische wagenziekestrip, een gek woord, dat we evengoed als statische anti-wagenziekestrip zouden kunnen schrijven zonder de waarheid geweld aan te doen. Overigens is ons niet duidelijk hoe die waarheid wel zou moeten luiden, want we geloven dat het warenhuis met de magische strip een aardig stukje onzin weet te verkopen. Zo'n stukje geleidend materiaal, onder de auto over de straat voortslepend, heeft natuurlijk zijn nut als „afleider” van de statische elektriciteit, die zich bij heel droog weer in een auto kan opzamelen en een doodenkele keer als een licht, ongevaarlijk schokje merkbaar is bij het in- en uitstappen, hoewel het een groot bedrijf toch bekend moet zijn, dat de bandenfabrikanten met opzet wat geleidend „vulsel” in hun produkten verwerken om dit onschuldige kwaad te bestrijden. Zo'n strip is trouwens niet alles, want een droge straat isoleert zo geweldig, dat

er van „afleiden” van de elektriciteit niet zo bar veel terecht komt.

MET WAGENZIEKTE HEEFT dat echter allemaal bitter weinig te maken, aangezien een onzer medische geschoolde en praktisch geofende vrienden ons duidelijk heeft gemaakt dat wagenziekte evenals lucht- en zeeziekte wordt veroorzaakt door wiebelen, deinen en anderzins misselijk makende bewegingen.

Sommige onderzoekers kennen nog enige invloed toe aan de claustrofobie (populair: de angst voor het opgesloten zitten), maar dan houdt het scala van oorzaken toch écht op. Prikkeling van het evenwichtsorgaan, dat is het. En niks te maken met statische elektriciteit. Stel je voor, je zou tijdens het lopen met rubber zolen over het karpert (bij vriezend weer liefst) óók wagenziek kunnen worden. Of bij het uittrekken van een nylongewaad, dat soms aardig wat knetterende — statische — vonkjes kan produceren. Een tijgerstaart uit uw tank is óók nuttig. Tegen verkoudheid, zeggen wij.

Het aanzien van de arts

MENSEN, DIE KRUIDENARTSEN, magnetiseurs e.d. bezoeken bleken over het algemeen van de huisarts hetzelfde beeld te hebben als degenen die dat niet doen. Aldus is het resultaat van vraaggesprekken op verschillende plaatsen van ons land gehouden door dr. J. Winkler Prins. In die vraaggesprekken heeft de heer Winkler Prins, die promoveerde aan de Vrije Universiteit te Amsterdam op een proefschrift over de verhouding huisarts-patiënt, onderzocht, wat de patiënt denkt over het persoonlijk contact met de arts. Meer dan de helft van de ondervraagde personen bleek vooral aan de persoonlijke eigenschappen van de huisarts grote betekenis toe te kennen.

Merkwaardig is dat men in boerengezinnen relatief vaak de technische

kwaliteiten van de huisarts beklemtoont; aan de persoonlijke band tussen de huisarts en zijn patiënt hecht men daar minder betekenis.

De titel van het proefschrift van dr. Winkler Prins luidt „Huisarts en patiënt — een empirisch-sociologisch onderzoek naar het verband tussen maatschappelijke bindingen van patiënten en hun beeld over de huisarts”.

PORTRET VAN EEN ZIEKENHUIS

TER GELEGENHEID VAN het 75-jarig bestaan van het Amsterdamse Wilhelmina Gasthuis verscheen een gedenkboek (kosten f 38,—) waarin prof. dr. A. Querido geschiedenis en voorgeschiedenis van het ziekenhuis belicht. Nadat enige jaren geleden reeds van de hand van de Nijmeegse historicus prof. Rogier een vrij uitgebreide studie over de geschiedenis van het Onze Lieve Vrouwe Gasthuis verscheen beschikken belangstellenden dus over de mogelijkheden kennis te nemen van de ontwikkeling van de grootste ziekenhuizen in de hoofdstad.

Dezelfde uitgeverij, die het boek van prof. Querido uitgaaf, namelijk „De Tijdstroom” te Lochem liet ook een pocketboekje het licht zien „Portret van een ziekenhuis” (15 uur in het Wilhelmina Gasthuis) waarin de schrijvers, Henri Knap en Frank Diamond, een groot aantal patiënten en familieleden van patiënten in filmachtige opeenvolging de revue laten passeren. Vlot geschreven met een korte inleiding van Henri Knap over de geschiedenis van wat de Amsterdammers als het W.G. kennen.

De dag in het W.G. begint met het binnenbrengen van een verkeersslachtoffer, dan vangt ook de geschiedenis aan van een netvliesloslating en de ochtend is nog maar amper begonnen of uit Aken vertrekt een ambulance met een gasgangreenpatiëntje, dat in de hyperpressietank van het W.G. genezen kan worden. Het is alles boeiend verteld, de leek zal nog wel eens de woordenlijst achterin moeten raadplegen om te weten wat bijvoorbeeld met pre-eclampsie wordt bedoeld, die leek mag ook niet al te sensibel zijn uitgevallen want er kan een mens, zoals een van de figuren opmerkt, nogal wat overkomen..... Misschien zal het bij lezing ook niet altijd meevallen alles wat zich in die 15 uur afspeelt uit elkaar te houden maar in elk geval geeft het boek een goede indruk van de vele mogelijkheden die de wetenschap de geneeskunst ten dienste stelt. En daar kan men dankbaar voor zijn. Prijs van „Portret van een ziekenhuis”: f 3,—.

Duitsers verkopen zeewater in Zandvoort

IN DE KOLOMMEN van ons Maandblad hebben wij al eerder iets verteld van het heilige geloof, dat sommige op winst beluste Duitsers in zeewater stellen. (Zie het Maandblad tegen de Kwakzalverij, februari '64). Zeewater drinken zou tegen allerlei kwalen helpen. Op de Duitse Noordzee-eilanden zou daar een voordelig handeltje in worden gedreven. Het is nu ook zo ver in Zandvoort aan de Zee, waar de in Bremen gevestigde vennootschap Biomaris zeewater poogt uit te venten voor zo'n twee gulden de fles.

Nico Polak van het Vrije Volk ging er eens op af en trof een zekere Frau Else Brabandt aan in haar met reclamekreten beschilderde woonwagen. Ze bleek „Mitarbeiterin" van de Bremer zeewaterfirma te zijn.

„Die Hollanders, die Hollanders," zo riep ze jolig uit, „die denken gewoon dat wij hier de boel proberen te vergiftigen. En dat terwijl wij ons hier hebben gevestigd uit louter idealistische overwegingen. Jullie snappen het niet. Jullie hebben geen Kurort-traditie, dat is het! Iedere keer dat hier zo'n zuinige Hollander binnenkomt krijg ik hetzelfde te horen: „Maar we mankeren niets. We zijn gezond!" Dan zeg ik maar: „Wacht maar tot je vijftig bent! Dan zul je nog aan me denken!"

Frau Else Brabandt toonde ons aan de hand van indrukwekkende papieren aan dat één kilogram van haar zeewater (op twintig meter diepte gewonnen tussen Borkum en Helgoland) 9938 mg natrium bevat, 1270 mg magnesium, 18105 mg chloor, 2451 mg sulfaat, benevens ook wat sporen lood, zink, koper, ijzer aluminium, zilver en zelfs goud. Dit alles zou een probaat middel zijn tegen onze reuma, onze schildklierafwijking, ons tandbederf, onze gestoorde bloedsomloop en onze haaruitval. „Drink het!" riep mevrouw Brabandt, „uw bloed is er dankbaar voor".

ZIJ SCHONK ONS een bodempje zeewater in een plastic bakje, waarvan wij met samengeknepen mond één slokje nuttigden. Daarna wierpen wij het vol walging van ons af. „Een echter Hollander!" riep ze hooglijk geamuseerd uit, „maar we hebben het óók nog in verdunde vorm met een beetje koolzuur, dat zal u beter bevallen".

WIJ KREGEN, VERTELT Nico Polak verder een tweede monster in ons bekertje, waaraan wij maar even hoefden te ruiken om ons middenrif vol afschuwlikken naar boven te doen komen. „Vindt u het soms wat zout?" vroeg Frau Brabandt, „bedenk dan dat ons zweet, onze urine, ja, zelfs on-

ze tranen óók zouthoudend zijn. Zout is de essentie van ons leven. Maar goed: voor beginners hebben wij zelfs zeewater met een sinaasappelsmaakje, waarmee wij veel succes oogsten".

Zij schonk ons een derde glaasje, welks inhoud we reeds na de eerste aanraking door onze neus naar buiten proestten. „Gelukkig," zo vervolgde mevrouw Brabandt onverstoord, „kénen wij in Duitsland onze Hollandse pappenheimers. Als het maar schnapps is, nicht? Dán lusten jullie het wel".

FRAU BRABANDT OPENDE een geheel in goudstaniol gevat flesje ter grootte van een flesje pils dat blijkens het opschrift dertien en een halve gulden moest kosten. „DE GMBH BIOMARIS", zo lichtte ze deze gewijde handeling toe, „bestaat reeds dertig jaar. Zij beschikt aan het Duitse Noord- en Oostzeestrand over twintig rijk uitgevoerde paviljoens, waar de Duitsers de gezondheid bij liters naar binnen slokken. Dit is ons duurste produkt: een zeewater-kruidenbittertje met tien percent alcohol."

Aangezien wij wel aan een borreltje toe waren lieten wij ons wederom verleiden een snuifje te proeven. Wij spuwden het uit, hikten, kreunden en kregen een hoestbui.

„Geeft u onze vennootschap nog één kans." smeekte Frau Brabandt ons nu. „Gisteren is hier nog een Duitser geweest die voor honderd gulden

zeewater heeft gekocht en later nog is teruggekomen om twaalf tubes zeewatertandpasta te halen. Wij hebben export naar Amerika. Wij hebben export naar Canada. Die mensen zijn toch niet gek? Wij beschikken over laboratoria. Wij controleren het zelfs op mogelijke radio-activiteit! Denk aan uw stofwisseling en kijk nu zonder vooroordeel naar dit pure tomatensap. Tomatensap! Dat drinkt u toch anders óók met zout? U zult het lekker vinden, het is de grote clou van onze collectie."

WIJ STAKEN ER het puntje van onze tong in, waarna het glas aan onze trillende vingers ontglipte. Wij hadden het gevoel dat wij tegelijk reuma en schildklierafwijking kregen en dat onze tanden rinkelend op de grond vielen.

„Hollanders!" riep Frau Brabandt bitter uit. „Sie glauben es nicht! We staan hier tot eind augustus en volgend jaar zijn we zelfs van plan hier een paviljoen te openen! Dat belooft een mooie boel te worden."

Wij depten de tranen uit onze ogen en probeerden onze rommelende maag met onze hand tot bedaren te brengen. „U verkoopt niet alleen drankjes," zo trachtten we haar ten afscheid nog te troosten, „maar ook badzout. Dat hoeven we niet te drinken. Daar zou u hier misschien wel enig debiet in kunnen krijgen."

Maar mevr. Brabandt haalde zonder vertrouwen haar schouders op. „Hollanders," zei ze, „hebben geen badkuipen. Hollanders hebben alleen douches. Ook dat nog."

Kleurstoffen in lippenstift

IN HET BRITSE Lagerhuis heeft het labourolid mev. Joyce Butler een wetsontwerp ingediend, om de bereiders van voedingsmiddelen en van toiletartikelen te noodzaken op de verpakking bij het gebruik van chemicaliën de samenstelling te vermelden. In haar toelichting heeft mevrouw Butler er op gewezen, dat een toenemend aantal consumenten zich ongerust maakt over het grote aantal scheikundige stoffen dat aan het voedsel wordt toegevoegd. Er worden minstens 400 van dergelijke chemicaliën gebezigd bij de vervaardiging van voedingsmiddelen: om margarine, boter, kaas vlotter te doen smeren, om zout gemakkelijker te laten vloeien en om sommige bederfelijke eetwaren langer goed te houden.

Volgens het wetsvoorstel zou het verboden zijn levensmiddelen e.d. te verkopen waaraan chemische stoffen zijn toegevoegd zonder dat nadrukkelijk op de verpakking deze toevoeging is vermeld. Ook zou bij de verkoop van groenten en fruit moeten worden vermeld dat ze met arsenicum of andere chemische stoffen zijn besproeid.

Mevrouw Butler was verder van oordeel, dat een dergelijke „declaratieplicht" ook toegepast zou moeten worden op cosmetica. Zij wees in het bijzonder op het gebruik van kleurstoffen, die in aanzienlijke hoeveelheden worden gebruikt bij de vervaardiging van lippenstift. Waarom zou men vrouwen niet een duidelijke aanwijzing geven wat voor soort kleurstof gebruikt is in een lippenstift?

Jeneverstokers doen als medicijnmannen

OPNIEUW IS ER enige deining ontstaan over de opschriften op de etiketten van Nederlandse jenever in bepaalde Afrikaanse landen. Daarin wordt de jenever voorgesteld als geneesmiddel tegen o.a. darm- en nieraandoeningen. In het Maandblad tegen de Kwakzalverij van februari '65 hebben wij er het een en ander over vermeld onder de titel „Jenever werd in Nigeria als medicijn verkocht”. De Nederlandse arts E. Wennen, die voor de Nigeriaanse regering werkt, deed toen een boekje open over de misleidende etiketten, die van de jenever gewaagden als van „een geneeskrachtig produkt met uitzonderlijke genezende invloed bij niergruis, jicht, chronische reuma, waterzucht, windzucht, en koliekpijn van maag- en darmkanaal”.

Bols beantwoordde toen een brief aan John S. Owen van de universiteit van Ibadan (Nigeria) met de belofte, dat de etiketten zouden worden vervangen.

Dokter Wennen echter heeft nu, anderhalf jaar later, nog steeds geen nieuwe etiketten gezien. Hij heeft voor zijn recent vertrek naar Nederland een serie van deze kwakzalversetiketten op jeneverflessen meegenomen om opnieuw de zaak in de publiciteit te brengen. Hij kocht de flessen in een grote zaak waar niet te verwachten is dat na anderhalf jaar nog steeds oude voorraden aanwezig zijn. Dokter Wennen bracht bovendien verhalen mee over vrij onbemiddelde Nigerianen die onvoorwaardelijk geloven in de echtheid van de medische werking en hun kinderen oordruppels toedienen of zich de rug insmeren met onze vaderlandse borrel.

Een PSP-kamerlid heeft over deze zaken al vragen gesteld in de Kamer. Emiel Wennen is niet van plan deze zaken voor zich te houden. Hij is van plan met alle mogelijke middelen deze bedriegelijke verkooptechnieken uit te roeien. De kostbare ontwikkelingshulp stelt hij zich anders voor.

CONTRIBUTIE 1966

Beleefd doch dringend verzoek aan leden en abonnees de verschuldigde contributie over 1966 op onze postgirorekening 32237 of gemeentegiro Amsterdam K 1672 te willen storten.

U voorkomt hiermede voor U dispositiekosten en voor ons veel extra werk.

Bij voorbaat dank.

DE PENNINGMEESTER.

De firma Bols, lezen we in De Nieuwe Dag, zegt bij monde van de heer Van Riemsdijk, president van de raad van bestuur, dat in het voorjaar van 1965 de nieuwe etiketten waarin niet meer gerefereerd werd aan de geneeskundige kwaliteiten van het produkt, in gebruik zijn genomen. „De etiketten die dokter Wennen heeft meegenomen moeten dus toch nog van oude voorraden van bijvoorbeeld gros-

siers afkomstig zijn. Wij hebben gedaan wat wij beloofd hebben. Hoe het met de andere firma's in gedistilleerd is, weet ik niet, verklaarde hij.

Behalve van Bols heeft de heer Wennen ook etiketten meegebracht van flessen van Ruttens distilleerderij en van de firma Van Hoytema en Co. met overeenstemmende voorstellingen als zou de jenever geneesmiddel zijn.

'OVERROMPELD EN VERKRACHT'

„DE PATIËNT WORDT helemaal niet genezen, maar als het ware overrompeld en verkracht”. Dit oordeel van consciëntieuze medici en psychologen over de z.g. genezingen door gebedsgenezers stelt Ben Bos in een artikel in De Nieuwe Linie tegenover het Halleluja van de gebedsgenezer. Ben Bos heeft een bezoek gebracht aan gebedsgenezer Ben Hoekendijk en zijn beweging „Stromen van kracht”.

Met haar meer magische dan gelovige heilsbenadering heeft Stromen van Kracht een vrij groot succes. „Geleerde mensen maken voor dit succes graag een verbinding met onze tijd, waarin weinig ruimte is voor het irrationele. Door dit gebrek heeft de mens een verhevigde behoefte aan emoties. Op die behoefte speelt Hoekendijk”, aldus Ben Bos, „in”.

„Wij zoeken geen leer”, aldus Hoekendijk, „wij zoeken opwekking”. Voor de buitenstaander voltrekt die opwekking zich op onhygiënische wijze door de directe betrokkenheid op suc-

ces. Men moet zich onmiddellijk bekeren. Men moet nu kiezen tussen Jezus of satan. Het gezonde adagium „Zij, die geloven, haasten niet”, is voor Hoekendijk aan dovemansoren gericht. Voor de verlossing op korte termijn draait het canvas-kerk-circus (bedoeld is de grote tent, die Hoekendijk voor zijn samenkomsten gebruikt) op volle toeren.

Citeren we uit het slot van het artikel in de Nieuwe Linie nog het volgende: „Na de dienst maakt Hoekendijk er geen geheim van dat hij geld nodig heeft en dat men boeken en grammofoonplaten kan kopen bij een stalletje voor het eigen zieleheil. Verkoop is winst. Ook wanneer Jezus redt en geneest. Ook wanneer het volkomen oncontroleerbaar blijft of God werkelijk de eventuele genezingen op voorspraak van Hoekendijk voltrekt. „Stromen van Kracht is met deze onzekerheid een bedenkelijke ontsnapingsmogelijkheid aan een gerationaliseerde wereld”.

Bestuur van de Vereniging tegen Kwakzalverij: A. P. N. de Groot, Arts te Hilversum, Voorzitter; E. Mijnaerends, Tandarts te Amsterdam; Mevr. J. W. J. Vermeulen te Haarlem, Secretaresse; L. Brest te Amsterdam, Penningmeester; Mr. J. E. Goudsmit, Kantonrechter te Haarlem; J. J. Aukema, Dierenarts te Steenwijk; Mr. J. D. van den Berg, Rechter te Arnhem; J. E. Buiters, Apotheker, Farmaceutisch Inspecteur van de Volksgezondheid te Zwolle; P. L. Stal, Arts te 's-Gravenhage; J. van Baak, Dermatoloog te Utrecht; J. M. de Haas, Tandarts te Heemstede; mej. drs. P. H. van Marle, Apotheker te 's-Gravenhage; J. Noord te Amsterdam en M. Paulissen te Voorburg.

Lidmaatschap van de Vereniging incl. Maandblad min. f 7,50, voor studenten, verpleegsters, arts-, tandarts- en apothekers-assistenten en kraamverzorgsters f 2,50. Adres voor het opgeven van leden en abonnees: Oranjestraat 6, Hilversum. Penningmeester: L. Brest, Argonautenstraat 19a, A'dam-Z. Postgiro van de Ver. 32237 te Amsterdam. Gem. Giro K 1672.

DRUKKERIJ SYSTEMA N.V.
Amsterdam

Abonnement per jaar franco per post bij vooruitbetaling f 7,50 voor studenten, verpleegsters, arts- tandarts- en apothekers-assistenten en kraamverzorgsters ..... f 2,50

Correspondentie Oranjestraat 6, Hilversum.